

פרשת בהר – להשתחרר מהדאגות

1. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק יט - כא

(יט) וַתִּתֶּנָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת יָשָׁבְתֶם לְבִטַח עָלֶיהָ: רש"י

ואכלתם לשבע - אף בתוך המעים תהא בו ברכה:

2. ספורנו ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק יט

(יט) ואכלתם לשבע. שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה בעומר שהיה מספיק לגדול כמו לקטן כאמרם ז"ל אוכל קמעא ומתברך במעיו (תו"כ לבחוקותי כו, ה) ויספיקו פירות הששית גם לשביעית:

3. ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק כא - כב

(כא) וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂתָ אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים: (כב) וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׂנֶה הַשְּׁמִינִית וְאֶכְלֶתֶם מִן הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יָשָׁן: רש"י

(כא) לשלש השנים - למקצת הששית מניסן ועד ראש השנה, ולשביעית ולשמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן:

4. שפתי כהן ויקרא פרשת בהר

[כה, כ] וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצויתי את ברכתי לכם ועשת את התבואה. אילו לא אמרתם מה נאכל היתה הארץ נותנת את הפירות המופקדים בידה כמו שאמר ונתנה הארץ פריה, אבל לפי שאמרתם מה נאכל ולא היה לכם בטחון בי ונעשיתם קטני אמנה, וצויתי את ברכתי, ועשת, לא אמר ונתנה הארץ פריה, אותו הפרי המופקד בידה לא תתן לפי שאתם קטני אמנה מפני שאמרתם מה נאכל, אלא וצויתי את ברכתי ועשת, תעשה תבואה אחרת, ולא אמר גם כן ועשת פרי אלא התבואה, כי פרי הוא דבר גמור שנאכל כמו שהוא, כמו שאמר חז"ל (שבת ל"ב) עתידה ארץ ישראל להוציא גלוסקאות שנאמר (תהלים ע"ב, ט"ז) יהי פסת בר, שהוא לחם גמור כמו הפירות שאינם צריכים לא אפיה ולא בישול אלא נאכלים כמות שהם חיים, אותו לחם נקרא פרי, על זה אמר ונתנה הארץ פריה, אבל הלחם של זה הזמן אינו נאכל עד שיטחן וירקד וילוש ויאפה איננו קרוי פרי, לזה ועשת את התבואה שסופה לבוא להיותה לחם

5. ספורנו ויקרא (פרשת בהר) פרק כה פסוק כ - כג

(כ) וכי תאמרו מה נאכל. וכאשר יסופק זה אצלכם ולא תבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו: (כא) ועשת את התבואה. באופן שתשבע עין מראות ותראו שיספיק הכמות:

6. מדרגת האדם דרכי הבטחון

ויותר נפלא על עיקר השאלה: אימתי ישאל, קודם שנה ששית הרי יש לו, ועדיין לא בא זמן קיום המצוה, ואינה דוחקת לו שאלת "מה נאכל בשנה השביעית"? ואם כשיבוא זמן קיום מצות השמיטה, בשנה השביעית, הרי אז כבר יראה בעיניו ברכה על שלש השנים, עד שלא יהי' לו שוב מה לשאול? ואיך כתבה התורה שאלה ותשובה כזו,

7. מדרגת האדם דרכי הבטחון

אמנם עיקר השאלה של "וכי תאמר מה נאכל" לאחר התבוננות נראה, כי ישאל אותה השאלה, לא בשנה הששית ואף לא בשנה השביעית על מכאן ולהבא, אלא דוקא בשנה הראשונה. כי הנה טבע האדם להיות צופה ומביט למרחוק, ודואג היום על כמה שנים, ואם עולה על מחשבתו שלאחר זמן יצטרך לאיזה דבר הכרחי. כבר הוא מיוחד לכנס אל המחר בידיים רקניות מפני טרדת נפשו שמא לא ישיג למחר די ספוקו, וע"כ הוא מתחיל לקמץ מהיום בשביל המחר, ומצמצם גם מההכרח של "יום" בשביל המחר, וז"ש "ובטן רשעים תחסר", כי מפני דאגת מחר אינו יכול לאכול היום לשבע, וגם המחר כשיבוא נעשה "היום", ולכן תמיד יחסר לו, וכנסיון הזה יהי' אצל מצות שמיטה, כי תיכף כאשר יכנסו ישראל לארץ ישראל ויזרעו הזריעה, ותצמח הצמיחה הראשונה, כשיבואו לאכול פרי', אז יתחיל להתעורר בלבם הנסיון של דאגת מחר, דין השמיטה העתיד לבוא לאחר שש שנים, שהתורה אסרה אז לזרוע, ויצטרך שבשנה הששית תצמח תבואה לשלש השנים, לששית, לשביעית ולשמינית, ובזה יהי' לבו של האדם נוקפו: איך יעשה, כי הדין הוא מוכרח לקיים כהלכתו, ועל הצמיחה של שלש שנים אינו יכול להיות בטוח, וא"כ יהי' מיוחד כל הימים, מה יאכל בשלש השנים? והפחד הזה יתחיל משנה הראשונה,

8. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מח עמוד ב

ופסקו אנשי אמנה. אמר רבי יצחק: אלו בני אדם שהן מאמיניו בהקב"ה; דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמנה. והיינו דאמר ר' אלעזר, מאי דכתיב: כי מי בז ליום קטנות? מי גרם לצדיקים שיתבזבז שולחן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה.

9. שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן א

ועיין סוטה מ"ח ע"ב דאמר ר"א מה דכ' מי בז ליום קטנות מי גרם לצדיקים שיתבזבז שולחנם לע"ל קטנות שהי' בהם שלא האמינו בהקב"ה דמי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמונה, הנה זה מיירי במי שאין בידו, לעשות פעולה ונופל למחשבת יאוש ואומר מה אוכל למחר ואינו בוטח כל צרכו כי הקדוש ברוך הוא לא יעזוב חסידיו, אבל עדין אין זה אומר שאם יש בידו לעשות ומכין מזונו לכמה ימים כדי שלא יהא טרוד אז שיש בזה חסרון אמונה,

10. משלי פרק יב פסוק כה

(כה) דָּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחָנָה וְדָבָר טוֹב יִשְׁמָחָנָה:

מצודת דוד

(כה) דאגה - כשבא דאגה בלב איש ימעט וישפיל אותה מכמות שהיא ודבר טוב הוא אם יוכל לעצור כח לשמוח עוד את הדאגה ולחשוב כי לטובה בא מה שבא:

רואים אך ורק את מה שיש מול העיניים, ואת מה שיש בצדדים לא היה רואה כלל, אזי התמונה הנראית לעין לא היתה מובנת בכלל, כי אין את הרקע שמסביב שנותנת לנו הבנה מה קורה בכל מרחב הראיה. כמו"כ אם גם בצדדים היו רואים ברור כמו ממול, גם אז לא היתה מתקבלת תמונה מובנת ... הנה כשמצד אחד אנו מצויים תמים תהיה עם ה' אלוֹקִיךָ ומצד שני איזהו חכם הרואה את הנולד, אנו מבינים באופן ברור ביותר את התשובה, שצריך להתמקד ולחיות את ההווה, ומצד שני לשים לב ולבדוק אם לא מפספסים משהו מן הצד... הכלל הוא: כשיש לאדם את האיזון ואת המינון הנכון עד כמה מותר לחשוב על העתיד, אזי מותר לו לחשוב על זה, ועם כל זה עדיין הוא חייב לחשוב בצורה נכונה על פי דרך התורה.

17. פרס יוסף וישלח לב, כה

וגם איתא באבות פ"ב איזהו חכם הרואה את הנולד ולא אמר הרואה את העתיד. וי"ל שבכל דברים יש אבות ותולדות, הזורק כלי בחמתו כאילו עובד ע"ז. המלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים ועוד, וזה"פ איזהו חכם הרואה את הנולד שרואה גם התולדות ומה יסתעף מזה כי מן התולדות יהי' אח"כ אבות.

18. חתם סופר מסכת גיטין דף נו עמוד א

אמרי' במס' תמיד איזהו חכם הרואה את הנולד ולא אמרו הרואה העתיד לבוא ואמרו בלשון נולד דאמר שלמה המלך ע"ה אמר עצל ארי בחוץ ברחובות ארצח כי דברים אלו דברי עצל הטומן ידו בצלחת ופחד מדברים אשר לא היו ולא נבראו ע"כ לא אמר איזהו חכם הרואה העתיד כי כל כסיל ועצל ידאג על הבלים הרבה, אך חכם הוא מי שבא לידו או בימים קדמונים וזמנים שעברו מעשים, ומהם דן בשכלו מה שאפשר שיהיה עוד זהו החכם

19. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נ עמוד ב

ת"ר: לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר. מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרה"ר, ומצאו חסיד אחד, אמר לו: ריקה, מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך! לגלג עליו. לימים נצרך למכור שדהו, והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותן אבנים, אמר: יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך.

20. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י עמוד ב

נענה רבי אליעזר ואמר: צדקה תרומם גוי - אלו ישראל, דכתיב: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וחסד לאומים חטאת - כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן, שאינם עושין אלא להתגדל בו, כמו שנאמר: די להוון מהקרובין ניחוחין לאלהה שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי. ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא? והתניא: האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה לעולם הבא - הרי זה צדיק גמור! לא קשיא: כאן בישראל, כאן בעובד כוכבים. (ישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מדת הדין אבל עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתחרט.)

11. מלבי"ם משלי פרק יב פסוק כה

(כה) דאגה בלב איש ישחנה, כל המדות הם צפונים בנפש האדם עד שהרוח מעלה איזה ציור על הלב, ויש בכח האדם להעלות את הציור למעלה וכן להשפילו למטה, למשל יכול לעורר ציור טוב או רע מן המדות ואז יבא בו הרוח ויגלהו ויעלהו אל הלב להמשיל בו הציור הלז, כמו ציור הגאווה או הענוה הקנאה והתאוה וכדומה, ובין כחות הנפש נמצא ג"כ הדאגה, שהוא מה שאדם דואג על העתיד, והציור הזה כשימשול בלב מנפש ועד בשר יכלה, שגם העשיר והשליח כשתמשול הדאגה בלבו ידאג על העתיד פן יחרב ביתו פן יכלה עשרו פן ימותו בניו פן ימשלו אויביו עליו וכדומה, והוא ביגון תמידי, ועת יעלה ציור ההדאגה בלב נתן החכם ב' עצות לזה, א] להשפיל הציור הלז ולהורידו לעומק הנפש ושם בחשך שמו יכוסה ע"י שיסח דעתו מרעיונות כאלה ולא ידאג, ב] שיעלה על לבו ציורים טובים מתנגדים לציורי הדאגה, למשל יצייר שאחריתו טוב שביתו יעמוד נכון שהוא מלא ברכת ה', ושיש תקוה לאחריתו. וז"ש דאגה בלב איש כשעלה ציור הדאגה וימשול בלב, העצה או שישחנה ויורידנה למטה, או שישמחנה בדבר טוב, וע"י ציור טוב לעומת ציור הרע והמעציב ישמח אותה

12. דברים (פרשת שופטים) פרק יח פסוק יא - יג

(יא) וְחָבַר חֶבְרָן וְשָׁאֵל אוֹב וְיִדְעֵנִי וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים: (יב) כִּי תֹעֲבֹת ה' כָּל עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגַלְל הַתּוֹעֲבֹת הָאֵלֹה ה' אֶלְקִיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: (יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֶלְקִיךָ: ס

רש"י (יג) תמים תהיה עם ה' אלקיך - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו:

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ק עמוד ב

אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום, שמא למחר איננו, ונמצא מצטער על עולם שאינו שלו (שמיצר על יום שאינו עתיד לראות, והיינו עולם שאינו שלו שהוא מצטער עליו, ודואג על חנם מיום המחרת שלא תבא עליו צרה.)

14. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ב אות יט

נאמר (תהלים צ, י): "מי שנותניו בהם שבעים שנה", ונאמר (שם קמד, ד): "ימיו כצל עובר", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה א, ג): לא כצלו של אילן ולא כצלו של כותל אלא כצל עוף הפורח ועובר, רצונם לומר, כי חייב האדם להמשיל העולם הזה בלבבו כצל עוף הפורח וברגע קטן עובר, גם כי אין האדם יודע אם היום כאן ולמחר בקבר, ונמצא בהשתדלו וטרחו על יום מחר כי הוא מצטער על עולם שאינו שלו. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין ק, ב): אל תצר צרת מחר "כי לא תדע מה ילד יום" (משלי כז, א).

15. תלמוד בבלי מסכת תמיד דף לב עמוד א

אמר להם: אידין מתקרי חכים? אמרו ליה: איזהו חכם - הרואה את הנולד

16. הרב שמעון שפיצער עלון הביננו

הנה הקב"ה ברא בחכמה גדולה ונפלאה את עיני האדם באופן שיכול לראות את מה שנמצא מול עיניו בצורה טובה וברורה, ואת מה שמסביב בצורה פחות ברורה. אמנם הוא רואה קצת, אבל בצורה מטושטשת ולא כפי שרואה את מה שמול עיניו. אם היו

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה.

סיכום

בברכה לשומרי השביעית יש מדרגות. המדרגה הגבוהה שייכת לאנשים שכלל לא דואגים אלא בטוחים בצורה מוחלטת שהברכה האלוקית תתקיים, אולם יש כאלו שעד שלא רואים בעיניים הם מתקשים להאמין, לעומת הבוטחים שמתברכים בברכה איכותית, אלו מתברכים בברכה כמותית. המעכב הגדול של הבטחון והשלווה היא הדאגה ממה יהיה. על האדם לדעת למצוא את האיזונים הנכונים בין חיי ההווה לחיי העבר והעתיד. איזונים נכונים יביאו אותנו לחיות מחד חיים שלווים ומאידך חיי השלווה לא יפגעו בתכנון העתיד.

